

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

ZPRÁVA Z MAPOVÁNÍ STAVU **INKLUZÍVNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ NA SŠ A VOŠ** **V PARDUBICKÉM KRAJI**

Zpracovala: Martina Černá

Zpracováno: listopad 2021

OBSAH:

1.	ÚVOD	3
2.	POPIS SOUBORU MAPOVANÝCH ŠKOL	6
3.	ZJIŠTĚNÍ ZÍSKANÁ V MAPOVANÝCH ŠKOLÁCH	12
3.1.	Vnímání a pojetí inkluze	12
3.2.	Zkušenosti s prací se znevýhodněnými a nadanými žáky	15
3.3.	Poskytování poradenských služeb	18
3.4.	Inkluze a její vývoj v návaznosti na vyhlášku č.27/2016 Sb.	21
3.5.	Ostatní zjištění	23
4.	DOPORUČENÍ	25
4.1.	Doporučení zřizovateli/decizní sféře	26
4.2.	Doporučení vedení školy	27
4.3.	Doporučení pedagogickým pracovníkům a zaměstnancům školy	30
4.4.	Doporučení vedení a pracovníkům školských poradenských zařízení	32
5.	SHRNUTÍ A ZÁVĚR	33
6.	SEZNAM ZKRATEK	36

1. ÚVOD

Předpokládaný rozsah využití Krajských zpráv z mapování stavu inkluzivního vzdělávání na SŠ a VOŠ (dále většinou jen „Krajská zpráva z mapování“) je určen zejména chartou projektu P-KAP a Metodikou rovných příležitostí ve vzdělávání pro prioritní osu 3 OP VVV. V souladu s Chartou projektu P-KAP je tato zpráva určena k řízení předmětné oblasti na území krajů (například odborům školství) a zároveň jako součást metodické podpory tvorby KAP, zejména v oblasti intervence Podpora inkluze. To také koresponduje s rozsahem využití uvedeným v Metodice rovných příležitostí ve vzdělávání pro prioritní osu 3 OP VVV, která uvádí, že Krajskou zprávu z „mapování“ lze využít jako „podklad pro pracovní skupinu v Krajských akčních plánech“ (viz str. 8 Metodiky).

Krajskou zprávu z mapování lze využít případně i pro jiné činnosti spadající do působnosti krajů, nicméně je potřeba nezapomínat, že se jedná o kvalitativní rozbor situace v oblasti inkluze ve vzdělávání (viz postup zpracování zpráv níže). Nejedná se tedy o kvantitativní šetření a kvantitativní vyjádření jsou zde použita pouze pro popis zkoumaného souboru a z důvodů zachování objektivit nejsou nijak dále analyzována.

Postup zpracování Krajské zprávy z mapování

Při zpracování krajských zpráv se vychází z mapování na všech školách navštívených v období od července 2018 do června 2021, včetně. Celkově bylo v uvedeném období v rámci ČR osloveno zbývajících 761 škol, tj. 56 % škol z aktuálního celkového počtu 1367 SŠ a VOŠ. Počet škol oslovených v rámci kraje je uveden v kapitole 2. Popis souboru mapovaných škol.

Zpráva o stavu inkluze na škole

Hlavní metodou sběru dat při mapování stavu inkluze na jednotlivých školách jsou polostrukturné individuální rozhovory s předem

stanovenými okruhy témat. Tyto rozhovory jsou realizovány v každém kraji garanty inkluze, jimiž jsou lidé s vysokoškolským vzděláním v psychologii (případně ve speciální pedagogice) s rozsáhlými poradenskými zkušenostmi.

Délka rozhovoru je samozřejmě odvislá od situace v oblasti inkluzivního vzdělávání na každé škole, nicméně především z důvodu stanovených počtů škol a úvazku garanta inkluze v kraji je obvyklá délka rozhovoru cca 30 minut, kratší rozhovor bývá někdy realizován jen v případě žáka nebo jeho zákonného zástupce, a to zejména s ohledem na laické názory respondenta.

Vzhledem k velké různorodosti možností formulace otázek/okruhů a faktu, že tyto musí být vždy přizpůsobeny situaci ve škole a respondentovi, je každý okruh charakterizován jeho „mapou“. Otázky jsou kladeny z pohledu pozice respondenta, a konkrétní formulace záleží na tazateli, s cílem pokrýt co největší část „mapy“ (nejlépe celou) s ohledem na časové možnosti.

Rozhovory jsou realizovány se zástupcem vedení školy, učitelem, pracovníkem školního poradenského pracoviště a žákem nebo jeho zákonným zástupcem (popřípadě s oběma). Z tohoto důvodu je specifikované znění mapovaných okruhů ve dvou verzích – pro profesionály a laiky (žáky a zákonné zástupce).

Rozhovory jsou striktně anonymizovány, jsou podmíněny samozřejmě souhlasem respondenta a v případě žáků i informovaným souhlasem zákonného zástupce žáka (tam, kde to je relevantní).

Pro potřeby analýzy je z rozhovoru pořízen zvukový záznam (v případě, že respondent odmítne zvukový záznam, je pořízen záznam písemný ve formě poznámek). Relevantní části zvukového záznamu jsou přepsány do zvláštního dokumentu. Následně je zpracována zpráva školy, včetně doporučení pro zlepšení stavu inkluze.

Na některých školách proběhlo mapování z důvodu mimořádných opatření v souvislosti s výskytem *koronaviru* SARS-CoV-2 formou online rozhovorů prostřednictvím služby Google Meet a MS Teams.

Krajské zprávy z mapování

Při zpracování krajských zpráv z mapování jsou dodržovány dvě zásady, jež vycházejí z významu slovního spojení „mapování inkluze“ – při mapování jsou pozorované jevy ve zprávě zmíněny v přiměřených proporcích, tzn. často se vyskytující témata zdůrazněna oproti tématům okrajovým. Na druhou stranu jde o mapování inkluze, tzn. ani na řídce se vyskytující jevy nebo otázky nezapomínáme, stejně tak jako na žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Zpracování krajských zpráv znamená souhrnné zpracování výstupů jednotlivých zpráv pro školy, jejichž předmětem je kvalitativní rozbor aktuálního stavu inkluze na každé škole.

2. POPIS SOUBORU MAPOVANÝCH ŠKOL

Tato zpráva vychází z navazujícího mapování stavu inkluze na SŠ a VOŠ, které probíhalo v období červenec 2018 až červen 2021, v němž bylo osloveno zbývajících 37 škol Pardubického kraje (48% škol v rámci kraje, dle aktuálního počtu SŠ a VOŠ Pardubického kraje).

Následující tabulky obsahují kvantitativní popis mapovaných škol, aby bylo patrné, přibližně kolik žáků bylo mapováním pokryto. Je třeba upozornit na to, že nejde o výsledek kvantitativního šetření, proto údaje v tabulkách nelze interpretovat jako statistické údaje nebo je používat pro srovnávání. Současně je nutné vzít v úvahu to, že číselné údaje sdělené vedením škol mohou být v některých případech pouze přibližné.

Tabulka 1: Celkově za kraj

Počet žáků celkem:	5269	Abs.	%
Z toho žáci:	Cizinci	7	0,13
	kulturně a sociálně znevýhodnění	2	0,04
	nadaní a mimořádně nadaní	2	0,04
	s SPU*	247	4,69
	s SPCH**	10	0,19
	s SPUCH***	4	0,08
	s PAS****	12	0,23
	se smyslovými vadami	8	0,15
	s LMP*****	9	0,17
	s SMP, TMP *****	9	0,17
	s fyzickým postižením	5	0,10
	s kombinovanými vadami	0	0,00
	jiné (psychické obtíže, diabetes apod.)	41	0,78

* Specifické poruchy učení ** Specifické poruchy chování *** Specifické poruchy učení a chování

**** Poruchy autistického spektra ***** Lehké mentální postižení

***** Středně těžké mentální postižení, těžké mentální postižení

V této etapě bylo mapování stavu inkluzivního vzdělávání uskutečněno na 21 středních a vyšších odborných školách Pardubického kraje ze 39

oslovených škol. 16 škol možnost mapování nevyužilo, 2 školy byly sloučeny do jednoho subjektu a 1 škola zanikla.

Obecně lze konstatovat, že nejvyšší počet zastoupení inkludovaných žáků, tvoří žáci se specifickými poruchami učení (4,69%). Nadaní žáci, kteří by byli diagnostikováni pedagogicko-psychologickou poradnou, jsou zastoupeni minimálně (0,04% z celkového počtu žáků škol, na nichž bylo realizováno mapování). Oproti minulé zprávě významně vrostl počet žáků s jinými obtížemi (psychické potíže, diabetes, epilepsie, anorexie atd.). V této etapě mapování bylo identifikováno 0,78% žáků s jinými obtížemi (v předchozím období to bylo 0,1%). Je vysoce pravděpodobné, že tento nárůst je důsledkem mimořádné situace, která nastala v České republice v březnu 2020 a trvá dosud a která souvisela s pandemií způsobené koronavirem SARS-CoV-2. Realizovaná distanční výuka a nemožnost potkávat se s vrstevníky a kolegy se podepsalo na psychice nejen žáků, ale také pedagogů.

Tabulka 2: Gymnázia (obory kategorie K)

Počet žáků celkem:	1990	Abs.	%
Z toho žáci:	Cizinci	1	0,05
	kulturně a sociálně znevýhodnění	0	0,00
	nadaní a mimořádně nadaní	2	0,10
	s SPU*	58	2,91
	s SPCH**	0	0,00
	s SPUCH***	1	0,05
	s PAS****	7	0,35
	se smyslovými vadami	3	0,15
	s LMP*****	0	0,00
	s SMP, TMP*****	0	0,00
	s fyzickým postižením	2	0,10
	s kombinovanými vadami	0	0,00
	jiné (psychické obtíže, diabetes apod.)	7	0,35

* Specifické poruchy učení ** Specifické poruchy chování *** Specifické poruchy učení a chování

**** Poruchy autistického spektra ***** Lehké mentální postižení

***** Středně těžké mentální postižení, těžké mentální postižení

V Pardubickém kraji bylo ve sledovaném období provedeno mapování stavu inkluzivního vzdělávání na devíti gymnáziích, přičemž dvě z nich tvoří jeden subjekt společně s jiným typem školy, např. Střední odbornou školou, či Středním odborným učilištěm. Tyto dva subjekty jsou tedy započítány v tabulce 4: Ostatní školy. Na sedmi gymnáziích studuje celkem 1900 žáků.

Na rozdíl od ostatních typů škol, studuje na gymnáziích nízký počet žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Nejčastějšími problémy u žáků s SPU byly speciální poruchy učení. V menší míře byli zastoupeni cizinci a nadaní žáci. Na navštívených školách neevidují žádné žáky s kulturně a sociálním znevýhodněním, poruchami chování, mentálním postižením či kombinovanými vadami.

Tabulka 3: Školy poskytující střední odborné vzdělání (obory kategorie J, E, H, L, M)

Počet žáků celkem:	2071	Abs.	%
Z toho žáci:	Cizinci	6	0,29
	kulturně a sociálně znevýhodnění	2	0,10
	nadaní a mimořádně nadaní	0	0,00
	s SPU*	132	6,37
	s SPCH**	10	0,48
	s SPUCH***	3	0,14
	s PAS****	3	0,14
	se smyslovými vadami	5	0,24
	s LMP*****	7	0,34
	s SMP, TMP *****	0	0,00
	s fyzickým postižením	2	0,10
	s kombinovanými vadami	0	0,00
	jiné (psychické obtíže, diabetes apod.)	17	0,82

* Specifické poruchy učení ** Specifické poruchy chování *** Specifické poruchy učení a chování

**** Poruchy autistického spektra ***** Lehké mentální postižení

***** Středně těžké mentální postižení, těžké mentální postižení

V Pardubickém kraji bylo ve sledovaném období provedeno mapování stavu inkluzivního vzdělávání na 11 středních odborných školách. Dvě

z nich tvoří jeden subjekt společně s Vyšší odbornou školou, proto jsou údaje těchto škol započítány v tabulce 4: Ostatní školy. Celkem na středních odborných školách studovalo 2071 žáků, z toho 6 cizinců (nejvíce ze všech typů středních škol). Nejčastějšími problémy u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, byly specifické poruchy učení, specifické poruchy chování a psychické obtíže. Nejnižší počet inkludovaných žáků byl identifikován v kategoriích vzdělávání L.

Obory kategorie E

V Pardubickém kraji bylo ve sledovaném období provedeno mapování stavu inkluzivního vzdělávání na jedné škole, která poskytuje vzdělávání v oborech kategorie E, konkrétně se jednalo o jeden tříletý obor kategorie E. Nejčastějšími problémy identifikovanými u žáků se SVP byly lehké mentální postižení a speciální poruchy učení.

Tabulka 4: Ostatní školy (oborově významně smíšené typy středních škol: všeobecné a odborné smíšené typy škol; VOŠ; Konzervatoře, Praktické školy; střední školy speciálně zaměřené na žáky s SVP)

Počet žáků celkem:	1208	Abs.	%
Z toho žáci:	Cizinci	0	0,00
	kulturně a sociálně znevýhodnění	0	0,00
	nadání a mimořádně nadání	0	0,00
	s SPU*	57	4,72
	s SPCH**	0	0,00
	s SPUCH***	0	0,00
	s PAS****	2	0,17
	se smyslovými vadami	0	0,00
	s LMP*****	2	0,17
	s SMP, TMP *****	9	0,75
	s fyzickým postižením	1	0,08
	s kombinovanými vadami	0	0,00
	jiné (psychické obtíže, diabetes apod.)	17	1,41

* Specifické poruchy učení ** Specifické poruchy chování *** Specifické poruchy učení a chování

**** Poruchy autistického spektra ***** Lehké mentální postižení

***** Středně těžké mentální postižení, těžké mentální postižení

V Tabulce 4 jsou zahrnuty školy, ve kterých je pod jedním REDIZO sloučeno více typů škol. Jedná se o gymnázium spojená se střední odbornou školou, gymnázium spojené se středním odborným učilištěm, dvě střední školy spojené s vyšší odbornou školou a školu spojující základní vzdělávání a praktickou školu dvouletou.

Vyšší odborné školy

V Pardubickém kraji bylo ve sledovaném období provedeno mapování stavu inkluzivního vzdělávání na dvou vyšších odborných školách, které jsou součástí jednoho subjektu s jiným typem školy. Nejčastějšími problémy u žáků s SVP byly speciální poruchy učení.

Praktické školy

V Pardubickém kraji bylo ve sledovaném období provedeno mapování stavu inkluzivního vzdělávání na jedné praktické škole dvouleté. Jedná se o Základní školu a Praktickou školu SVÍTÁNÍ, o.p.s. Celkem na praktické škole studovalo 28 žáků. Nejčastějšími problémy byly kombinované vady.

Střední školy speciálně zaměřené na žáky s SVP

Ve sledovaném období nebylo v Pardubickém kraji provedeno mapování stavu inkluzivního vzdělávání na středních školách zaměřených pouze na žáky s SVP.

Tabulka 5: Obory s významně vyšším počtem „inkludovaných“ žáků

EQF	ISCED 97	Kategorie vzdělání	Obory s (významně) vyšším počtem „inkludovaných“ žáků – příklady oborů	Žáci
2	2C	C	Praktická škola dvouletá	SMP, TMP, kombinované vady
	3C	J	Na navštívených školách v Pardubickém kraji se obory kategorie J nevyučují	-
		E/2 roky	Na navštívených školách v Pardubickém kraji se obory kategorie E/2 roky nevyučují	-
3		E/3 roky	- Stravovací a ubytovací služby	LMP, SPU
		H	- Opravář zemědělských strojů - Knihař - Kuchař-číšník (kuchař)	SPU, jiné
4	3A	K	Gymnázium	SPU, cizinci, nadaní
		L/sš	Zde nejsou obory s významně vyšším počtem inkludovaných žáků	-
	4A	L/nádst.	Zde nejsou obory s významně vyšším počtem inkludovaných žáků	-
	3A	M	- Veterinářství - Agropodnikání - Bezpečnostně právní činnost	SPU, jiné
6	5B	N	Zde nejsou obory s významně vyšším počtem inkludovaných žáků	-
		P	Na navštívených školách v Pardubickém kraji se obory kategorie J nevyučují	-

V Pardubickém kraji nebyl identifikován žádný obor, který by navštěvoval skutečně významně vyšší počet inkludovaných žáků. Lze však konstatovat, že vyšší procento žáků se speciálními vzdělávacími potřebami studuje na oborech kategorie vzdělávání C a E.

3. ZJIŠTĚNÍ ZÍSKANÁ V MAPOVANÝCH ŠKOLÁCH

3.1. Vnímání a pojetí inkluze

Většina respondentů vnímá pojem inkluze/společné vzdělávání v souladu s platnou legislativou. Převládá názor, že každý jedinec má právo na rovnocenný přístup k vzdělání. Pojem inkluze je obvykle chápán jako vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v běžných třídách společně se žáky intaktními. Cílem inkluze je vytvoření vhodných podmínek ke studiu pro všechny žáky a poskytnout všem žákům šanci plnohodnotně se kvalifikovat do reálného života. Většina pedagogů pod pojmem inkluze vidí vzdělávání žáků s určitým handicapem, až už tělesným mentálním, či sociálním. Většina pedagogických pracovníků zařazuje do kategorie žáků se speciálními potřebami rovněž žáky nadané. Velmi málo dotazovaných žáků dokáže formulovat, co pojem inkluze ve vzdělávání obnáší. Po objasnění terminologie s principy společného vzdělávání souhlasí.

Názory respondentů na inkluzi ve vzdělávání se liší. Někteří s inkluzí souhlasí, jiní nikoliv. Lze zobecnit, že nejvíce proinkluzivní jsou výchovní poradci, bez ohledu na typ školy, na které působí. Nejvíce negativních ohlasů na společné vzdělávání zaznělo na odborných školách, kde se potýkají zejména s problémy se zvládnutím praktické části výuky. Pokud bychom měli vyjádřit v procentech míru zastoupení zastánců a odpůrců inkluze, tak přibližně 30% dotazovaných jednoznačně souhlasí s principy společného vzdělávání a jejich zařazování do českého vzdělávacího systému, zhruba 10% s inkluzí otevřeně nesouhlasí a zastávají názor, že by měla být zrušena. Nejvíce respondentů, přibližně 60% vnímá jak klady, tak záporny inkluze, se zařazením inkluze do českého školství v podstatě souhlasí, doporučují však splnění různých předpokladů.

Jak již bylo výše uvedeno, přibližně 30 % respondentů lze zařadit mezi bezvýhradné zastánce inkluze ve vzdělávání. Přínos inkluze spatřují

ve dvou hlavních rovinách. Jednak žáci se speciálními vzdělávacími potřebami mají možnost vzdělávat se s intaktními žáky, aniž by byli ze společnosti vyčleňováni. Navíc je společné vzdělávání kladem i pro intaktní žáky, kteří si uvědomí, že společnost je různorodá a naučí se respektovat a spolupracovat se spolužáky, kteří jsou určitým způsobem odlišní.

60% dotazovaných souhlasí se zavedením inkluzivních principů do českého vzdělávacího systému. Pozitivně vnímají respektování rovného přístupu k vzdělávání pro všechny děti. Jako problematický prvek nejčastěji uvádí počet žáků ve třídě a také počet žáků se speciálními vzdělávacími potřebami začleněných do třídy. V malém počtu žáků považují inkluzi za snadno realizovatelnou. Pokud je však podíl žáků se speciálními vzdělávacími potřebami vůči intaktním žákům vyšší, znamená to pro vyučující problém, zátěž. *„V našich podmínkách se nelze ve třicetičlenné třídě individuálně věnovat, ať už žákům nadaným, žákům průměrným a žákům se speciálními vzdělávacími potřebami. Protože aby se učitel mohl věnovat všem skupinám, vždy dojde na úkor některé z nich a výsledky vzdělávání jsou potom velice diskutabilní.“* Mělo by být dosaženo takového kompromisu, aby se vyučující mohl věnovat všem žákům, aniž by jakákoliv skupina dosahovala újmy v oblasti vzdělávání. Dalším velice častým argumentem, který hovoří proti inkluzi, je zařazování žáků s mentálním postižením a poruchami chování do hlavního vzdělávacího proudu. Vnější projevy těchto žáků totiž významně narušují vzdělávání intaktní populace. Mentálně postižení žáci by měli mít vzdělávání na úrovni svého mentálního rozvoje. Aby i oni měli možnost zažít, mezi stejně postiženými jedinci, úspěch. *„Hůře vzdělávatelné žáky by bylo vhodnější vzdělávat společně s žáky stejné úrovně. Jednak, aby oni sami mohli postupovat tempem, které jim vyhovuje, jednak, aby nebyli omezováni žáci intaktní.“*

Jednoznačně negativní vnímání inkluze bylo pozorováno zhruba u 10% respondentů, kteří zastávají názor, že pro začleněné i pro intaktní žáky přináší inkluze významně více záporných, než kladných důsledků.

Žáci se speciálními vzdělávacími poruchami by podle nich měli být vzděláváni ve speciálních a praktických školách, jejichž vysoká úroveň byla příkladnou pro řadu evropských zemí. *„Nejsem přítelem inkluze šmahem. Myslím si, že když bych se zase vrátila, tak bych ponechala všechny speciální školy tak, jak byly. Nemotivovala bych všechny, že musí nastoupit do těch běžných škol. Spíš bych udělala jenom nějaké úpravy.“* K nejčastějším argumentům, hovořícím proti inkluzi, patří obava z nedostatku finančních prostředků na potřebná podpůrná opatření, podezření, že inkluze ve školství povede k omezení, zpomalení výuky intaktních žáků, velká administrativní zátěž kladená na školy, zátěž kladená na samotné učitele, ať už na jejich vzdělání, tak i na jejich přípravu na jednotlivé vyučovací hodiny a nedostatečná informovanost, respektive časté protichůdné informace vztahující se k realizaci inkluze do škol.

Ve vnímání a pojetí inkluze na středních školách a středních odborných školách v Pardubickém kraji došlo oproti minulé zprávě k několika významným posunům. Jednak je povědomí o inkluzi u pedagogů mnohem vyšší, věnují se jak žákům se speciálními vzdělávacími potřebami, tak žákům nadaným, přestože jejich počet je v kraji stále nízký (0,04% všech žáků navštívených škol). Až dvojnásobek pedagogů spatřuje ve společném vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami s žáky intaktními pozitiva (zvýšení z 15% na 30%). I nadále však upozorňují na nedostatek odborně proškolené personální podpory, zejména školních psychologů.

3.2. Zkušenosti s prací se znevýhodněnými a nadanými žáky

Zkušenosti se vzděláváním žáků se speciálními vzdělávacími potřebami měly všechny navštívené školy. Největší zkušenosti mají školy se vzděláváním žáků se specifickými poruchami učení (69% z celkového počtu diagnostikovaných žáků se SVP). Také začlenění těchto žáků se jeví jako nejméně problematické. Většina škol nevnímá vzdělávání žáků se specifickými poruchami učení za „novinku“, která by do školy vstoupila teprve se zavedením inkluze. Nejčastěji realizovanými podpůrnými opatřeními je navýšení času na zpracování písemných prací, preference doporučeného způsobu ověřování znalostí, využívání kalkulačky, úprava zadání, např. zařazení doplňovačky místo diktátu, menší počet vět v diktátě, úloh v matematice atd.

Druhým nejčastějším druhem handicapu, který se objevuje u žáků zařazených v Pardubickém kraji do středního vzdělávání, jsou psychické obtíže (11,5% z celkového počtu diagnostikovaných žáků se SVP). V posledních třech letech došlo k nárůstu psychických obtíží u žáků středních škol. Důvodem může být situace, která nastala v celé společnosti v době pandemie koronaviru Covid 19. Žáci se nejčastěji potýkali se sebevražednými myšlenkami, dále se objevovalo sebepoškozování, stres, deprese, úzkosti. Všichni žáci, ale zejména žáci se specifickými poruchami učení, a nebo psychickými obtížemi, zaznamenali v období online výuky propad motivace ke studiu a zhoršení obtíží.

Menší počet škol má zkušenosti se vzděláváním žáků s fyzickým či smyslovým handicapem. Právě v této oblasti se vyskytují výhrady týkající se vhodnosti plošného začleňování žáků jakéhokoliv postižení do středního vzdělávání. Žáci by v první řadě měli splňovat vstupní zdravotní podmínky k přijetí ke studiu. V mnoha případech charakter školy neumožňuje inkludovat žáky s vážným postižením, ať už tělesným, nebo mentálním. Důvodem bývá bezpečnost práce a také neuplatnitelnost na trhu práce.

„Není úplně žádoucí, aby ten obor vystudoval kdokoliv, když pak je neuplatnitelný na trhu práce.“

Jako nejproblematictější se jeví inkluze žáků se středně těžkým a těžkým mentálním postižením, sníženým intelektem a s poruchami chování. Na většině škol převládá názor, že tito žáci by měli být vzdělávání ve speciálních a praktických školách, kde působí odborní pracovníci, třídy jsou uzpůsobené jak vybavením, tak počtem žáků. Jako hlavní argument bývá zmiňován názor, že mezi podobně handicapovanými jedinci mají tito žáci možnost studovat vlastním tempem a zažít úspěch, což jim není na běžných školách častokrát umožněno. Dále pedagogičtí pracovníci upozorňují na nebezpečí zanedbání kvalitního vzdělávání u intaktních žáků, vzhledem k zvýšené pozornosti a individuálnímu přístupu učitele k žákům inkludovaných. Navíc žáci s poruchami chování často svými vnějšími projevy narušují výuku natolik, že v ní nelze uspokojivě pokračovat. *„Myslím si, že mohou být v speciální škole šťastnější, protože zažijí úspěch a vzdělávají se v menší skupině. Učitel s nimi pracuje individuálně a tempo i obsah přizpůsobuje jejich možnostem. Myslím si, že kdyby mělo být nařízeno, že všichni musí být v normální třídě, tak je to špatně.“*

K žákům se speciálními vzdělávacími potřebami jsou řazeni i žáci nadaní a mimořádně nadaní. Takových, kteří jsou diagnostikováni pedagogicko-psychologickou poradnou, je však v Pardubickém kraji minimum (0,6% z celkového počtu diagnostikovaných žáků se SVP). Jedná se o pouhé dva žáky gymnázií. Pedagogičtí pracovníci, včetně některých výchovných poradců do této skupiny řadí i žáky „šikovné“ nebo „talentované“. Nejčastěji se jedná o žáky se sportovním talentem, kteří školu reprezentují na rozličných soutěžích. Častokrát jim bývá vypracován individuální vzdělávací plán, který jim umožňuje skloubit sportovní talent se studiem. Dále sem bývají řazeni žáci, kteří školu reprezentují v různých všeobecně-vzdělávacích soutěžích a olympiádách, nebo v odborných

soutěžích. Většina škol se snaží žáky se zájmem o studium všemožně podpořit. Výjimkou není ani spolupráce s některou fakultou vysoké školy či univerzity, účast na různých odborných činnostech, individuální konzultace.

Obecně lze konstatovat, že na většině škol se pedagogický sbor snaží žákům se speciálními vzdělávacími potřebami vyjít maximálně vstříc. Pomáhají jim s pořízením kompenzačních pomůcek, poskytují individuální přístup, v případě potřeby upravují výuku, pomáhají vytvářet pozitivní pracovní klima v kolektivu třídy. Pokud škola není bezbariérová, snaží se vedení školy v případě žáka na invalidním vozíku situovat výuku v přízemních prostorách školy. Do odborných učeben ve vyšších patrech mu velmi často pomáhají spolužáci, nebo asistent pedagoga.

Chování žáků k sobě navzájem je dáno individuálními charakterovými vlastnostmi jak toho dotyčného znevýhodněného žáka, tak i jeho intaktních spolužáků, jakož i vyučujících. Na většině škol nikdo nezaznamenal významně negativní chování či útoky vůči žákům se speciálními vzdělávacími potřebami z důvodu jejich handicapu.

3.3. Poskytování poradenských služeb

Spolupráce se školskými poradenskými zařízeními a speciálně pedagogickými centry je na většině škol (95%) hodnocena pozitivně. Školy si vysoce váží práce pracovníků poraden a chápou jejich časovou a pracovní vytíženost. Mnozí výchovní poradci by však uvítali větší metodické vedení, častější semináře v oblasti inkluze a administrace inkluze. Často se vyskytovala výtka, která se týkala nekonkrétnosti doporučení z důvodů neznalosti pracovníků poradny zejména v oblasti možností školy či průběhu závěrečných zkoušek.

Všichni dotazovaní výchovní poradci splňují kvalifikační požadavky stanovené zákonem. Všichni byli seznámeni s vyhláškou č. 27 a jejich činnost v oblasti společného vzdělávání se řídí platnou legislativou. Do kompetencí výchovných poradců spadá nejen realizace společného vzdělávání na škole, včetně potřebné administrativy, ale také řada dalších činností. Výchovný poradce poskytuje konzultace řešení výchovných a vzdělávacích problémů žáků, dále častokrát nabízí žákům a rodičům pomoc v obtížných situacích, ke kterým dochází ve školním prostředí a v případě potřeby doporučuje a obstarává odbornou pomoc. Velmi často zajišťuje diagnostickou činnost v oblasti kariérového poradenství. Výchovný poradce patří na většině škol k osobám, ke kterým mají žáci důvěru a obrací se na něj i s osobními problémy.

Na mapovaných školách bylo možné pozorovat dvojí přístup k diagnostice a evidenci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Nejčastější přístup (85%) byl takový, kdy veškeré informace o žácích se speciálními vzdělávacími potřebami šly od výchovného poradce k třídnímu učiteli, potažmo k celému pedagogickému sboru. Druhý přístup (15%) spočíval v identifikaci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami některým z učitelů, a po vzájemné konzultaci s výchovným poradcem, třídním učitelem či dalšími pedagogy, byla rodičům doporučeno návštěva žáka v pedagogicko-psychologické poradně.

Spolupráci s výchovným poradcem na všech školách hodnotilo vedení školy i pedagogové pozitivně. Na většině škol je výchovný poradce vnímán jako vstřícný k pomoci jak učitelům, tak i žákům. Většina výchovných poradců konzultuje s učiteli jejich přístup k žákům s SVP, jakož i vhodnost nastavení podpůrných opatření. Na minimu škol jsem se setkala s tím, že by výchovný poradce kontroloval činnost učitelů ve výuce, ve smyslu dodržování zařazování kompenzačních pomůcek a dalších podpůrných opatření do výuky žáků se SVP. Odůvodněním byl nedostatek časových možností výchovných poradců vlivem navýšení administrace spojené s inkluzí.

U většiny škol komunikuje vedení školy společně s výchovným poradcem s rodiči žáka se speciálními vzdělávacími potřebami ještě před jeho nastoupením do školy. Konzultují jeho potřeby, nutné kompenzační pomůcky a zejména vhodnost studia pro konkrétního žáka a jeho následnou uplatnitelnost v praxi.

K seznámení pedagogického sboru se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, s doporučenými metodami vzdělávání, podpůrnými opatřeními a s požadavky na jejich výuku, dochází obvykle v průběhu přípravného týdne před začátkem školního roku. O nově diagnostikovaných žácích bývají vyučující informováni na nejbližší pedagogické radě. Souhrnné informace o žácích se speciálními vzdělávacími potřebami jsou členům pedagogického sboru k dispozici buď v písemné podobě u vedení školy či ve sborovně, nebo v elektronické podobě na školním sdíleném disku s omezeným přístupem. Učitelé stvrzují svým podpisem, že byli seznámeni s informacemi o žácích se speciálními vzdělávacími potřebami.

Na většině mapovaných škol je členem školního poradenského pracoviště výchovný poradce a školní metodik prevence. Školní psycholog se vyskytuje častěji, než tomu bylo v předešlém sledovaném období, stále

však na mnoha škol nepůsobí. Školní speciální pedagog je ojedinělý. Školní psycholog bývá nejčastěji hrazen z projektu výzvy „Šablony pro SŠ a VOŠ II“. Často uváděným postřehem ředitelů škol je velmi omezená nabídka kvalitních psychologů na trhu práce. Některé školy, ale je jich minimum, využívají asistenty pedagoga. Spolupráci s nimi si většinou chválí. Podmínkou bezproblémové spolupráce však je jasné vymezení rolí, pravomocí a kompetencí ve třídě.

Vzdělávací obsahy se většinou nepřizpůsobují možnostem žáků. Dle dotázaných pedagogů jsou v současné době kladeny na žáky natolik nízké nároky, že z nich již nelze více slevovat. Žáci by měli projevovat více aktivity, samostatnosti a snahy.

Spolupráce s rodiči žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je hodnocena jako velmi individuální. Ve většině škol hodnotí učitelé komunikaci jako bezproblémovou. Setkávají se však také s takovými zákonnými zástupci, kteří se školou nekomunikují a nespolupracují. Výjimkou nejsou ani rodiče, kteří se o studium svého dítěte nezajímají, nenavštěvují třídní schůzky, nesledují informace v elektronických žákovských knížkách apod.

S nevhodně zvoleným oborem vzhledem k handicapu žáka se na většině škol v poslední době téměř nesetkali. Snaží se s rodiči i budoucími žáky včas komunikovat a upozornit na možná rizika studia zvoleného oboru. Občas se setkávají s tím, že intaktní žáci neodhadnou své možnosti a schopnosti, nebo byli ke studiu přesvědčeni rodiči. V tom případě se hledají možnosti přestupu na jiný, vhodnější, obor školy, či přestup na školu jinou.

3.4. Inkluze a její vývoj v návaznosti na vyhlášku č.27/2016

Sb.

Většina mapovaných škol uvádí, že legislativní změny v oblasti inkluze z roku 2016, se na přístupu učitelů k žákům významně neprojevily. Velmi často se opakoval výrok typu „*My se k těm žákům chováme stejně. Řekl bych, že ten přístup je stejný. Možná se změnila ta administrativa vykazování.*“. Hlavní rozdíl spatřují v odlišné terminologii a v administraci. Výchovní poradci pracují s novými formuláři, zajišťují informovanost rodičů a učitelů o metodách práce se žákem tak, jak byly doporučeny z pedagogicko-psychologické poradny. Místo individuálních vzdělávacích programů vypracovávají plány pedagogické podpory, vytváří mapu školy, sepisují pomůcky školy, které mohou sloužit žákům se speciálními vzdělávacími potřebami. Z pohledu mnohých výchovných poradců s sebou inkluze ve vzdělávání přináší zbytečně náročnou administrativní zátěž. V samotné práci se žákem rozdíl není.

Vyhláška, podle názoru většiny respondentů, přinesla propojení světa handicapovaných se světem intaktních žáků, což je vnímáno pozitivně. Jedná se o důležité obohacení obou stran. Dalším často uváděným přínosem je možnost získání finančních prostředků na materiální i personální podporu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Za negativum zavedení vyhlášky v praxi bývá nejčastěji označován nadměrný nárůst administrativy na úkor samotné práce se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Negativně je také vnímáno upozadění významu speciálních a praktických škol, které byly v České republice na velmi vysoké úrovni.

Na mapovaných školách byli výchovní poradci s vyhláškou seznámeni všichni. Vedení škol mělo informace o existenci vyhlášky, na rozdíl od předcházejícího období, kdy bylo se zněním vyhlášky seznámeno zhruba 80% ředitelů škol. K proškolení pedagogického sboru v oblasti inkluze školy ve velké míře využívaly prostředků ze „šablon“ (výzva OP VVV Šablony pro SŠ a VOŠ I a II).

Znalosti dotazovaných žáků z oblasti inkluze jsou zanedbatelné. Pojem „inkluze“ dokázal objasnit málokterý žák. Když mu bylo vysvětleno, co pojem obnáší, souhlasil, že pojem zná a podpůrná opatření využívá.

3.5. Ostatní zjištění

Cílem vedení škol a pedagogických pracovníků většiny škol Pardubického kraje je vytvořit školu jako instituci, kam chodí motivovaní žáci se zájmem o studium, žáci, kteří si jsou vědomi svých povinností a zodpovědnosti. Současným žákům často chybí základy ze základní školy, motivace a píle. Rodiče a zákonní zástupci žáků by měli učitelům, jakožto odborníkům na vzdělávání, důvěřovat, že je jejich cílem vzdělávat jejich děti dobře. Měli by se informovat, zajímat o studium svých dětí. Učitelé by měli být nejen odborníci, ale také „psychologové“ a přirozené authority.

Školní podpůrný program nebo plán inkluzivního rozvoje školy mělo v době druhé části mapování vypracováno minimum škol Pardubického kraje. Pracovníci škol však jsou připraveni v případě potřeby okamžitě zareagovat.

Množství práce, které je po žácích na SŠ a VOŠ požadováno, není dle dotázaných pedagogů natolik rozsáhlé, že by u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami docházelo k redukci učiva. Úlevy, které bývají žákům se speciálními vzdělávacími potřebami poskytovány, mají většinou podobu větší časové dotace na vypracování písemných prací, akceptaci preferované formy zkoušení apod. U závěrečných zkoušek a maturitních zkoušek se školy řídí doporučením z pedagogicko-psychologické poradny. Stejně to je i u přijímacího řízení.

Na všech školách přizpůsobují metody a způsoby výuky možnostem žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Na většině škol uváděli, že obdobně přistupují i k žákům intaktním. K úpravě vzdělávacích obsahů vzhledem k možnostem žáků dochází pouze ve spolupráci se školským poradenským zařízením. Minimum škol zakládá žákům portfolio žáka a jeho prací. Velká část respondentů zaměřuje portfolio žáka se složkou

žáka, kterou zakládá třídní učitel a kam ukládá informace o prospěchu a chování žáka.

Hodnocení žáků se speciálními vzdělávacími potřebami probíhá na všech školách na základě doporučení pedagogicko-psychologické poradny. Nejčastější je hodnocení známkou a slovní hodnocení. *„Já hodnotím všechny individuálně, takže bych neřekla, že se to netýká jenom žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Vždy podle toho, jaké mají potřeby. Já to většinou řeším spíše časem, dávám jim více času.“* Minimum pedagogů vede žáky k sebehodnocení, formativní hodnocení využívá rovněž velmi malé množství vyučujících. Na několika školách vyučující absolvovali kurzy na téma formativní hodnocení a postupně do výuky začleňují jeho prvky. Stále je však prostor pro zlepšení.

Disponibilní hodiny jsou na školách využívány zejména pro podporu odborných předmětů, nebo maturitních předmětů. Předměty speciálně pedagogické péče nebývají na školách zařazovány.

Nejčastěji uváděnou největší překážkou inkluze na školách Pardubického kraje je nedostatek finančních prostředků na podporu individuální práce s žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, nedostatek odborně vzdělaných asistentů a školních psychologů. Od zřizovatele na většině škol očekávají jak metodickou podporu, tak i finanční podporu. V případě začlenění tělesně handicapovaného žáka na vozíku, školy potřebují pomoc s bezbariérovou úpravou, kterou mnohé školy postrádají.

4. DOPORUČENÍ

Každé škole, na které bylo realizováno mapování stavu inkluzivního vzdělávání, byla poskytnuta zpětná vazba, jejíž součástí byla i doporučení změn a opatření vedoucích ke zlepšení stávající situace.

U následující části jsou uvedena doporučení, která byla formulována nejčastěji a která mohou být prospěšná při realizaci společného vzdělávání v Pardubickém kraji. Tato doporučení jsou pro přehlednost strukturována podle toho, komu je doporučení směřováno: zřizovateli, vedení školy, pedagogickým pracovníkům školy či školskému poradenskému zařízení.

Tato doporučení byla formulována z pohledu garanta inkluze, který školy navštívil a vedl na nich polostrukturované rozhovory s vedením školy, zástupcem školního poradenského pracoviště, jedním z pedagogických pracovníků a jedním z žáků. Byla tedy formulována na základě zjištěného stavu společného vzdělávání na konkrétní instituci, kdy informace o některých souvisejících skutečnostech byly jen částečné, zprostředkované.

Následující kapitoly budou věnovány jednotlivým adresátům doporučení tak, aby bylo zřejmé, co která skupina může dle názoru garanta inkluze udělat pro zlepšení úrovně stavu společného vzdělávání v Pardubickém kraji. Jedná se o výčet nejčastěji formulovaných doporučení, která byla školám adresována.

4.2. Doporučení zřizovateli/decizní sféře

Spolupracovat se školou při zajišťování kompenzačních pomůcek

Zřizovatel škol by měl koordinovat s vedením středních škol nákup vhodných kompenzačních pomůcek podle doporučení pedagogicko-psychologické poradny či SPC. Na pardubických školách navrhuji vytvoření centrálního registru kompenzačních pomůcek, aby nedocházelo pouze k jednorázovému využití na jedné škole.

Podpořit školy při stavebních úpravách, aby byla zajištěna bezbariérovost a další nezbytné stavební úpravy školy

Jedná se o velmi časté doporučení, jehož vyřešení tam, kde žáci vyžadující bezbariérovost nejsou, často naráží na problémy, jako jsou finance a technická řešení (například v historických budovách).

Iniciovat aktivnější zapojení pracovníků pedagogicko-psychologických poraden, aby byli více v kontaktu se školami

Pedagogové navrhuji personálně podpořit pedagogicko-psychologickou poradnu tak, aby bylo možné vyčlenit pracovníka, který by měl v kompetenci osobní návštěvy na SŠ a VOŠ Pardubického kraje, na kterých by se účastnil výuky u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a také závěrečných či maturitních zkoušek.

Seznámit pracovníky ŠPZ s podmínkami praktického vyučování žáků

Na odborných školách se velmi často potýkají s tím, že pracovníci ŠPZ nemají představu o průběhu a podmínkách praktického vyučování žáků. Jejich doporučení žákům se speciálními vzdělávacími potřebami poté často nekorespondují se zaměřením školy, či dokonce nejsou realizovatelné na daném typu školy.

4.3. Doporučení vedení školy

Rozšířit školní poradenské pracoviště o pozici školního psychologa

Jedná se o nejčastější doporučení vedení školy, které se týká školního poradenského pracoviště. V současné době je však na trhu práce nedostatek kvalifikovaných dětských psychologů, kteří by navíc měli odpovídající praxi. Není tedy jednoduché toto doporučení naplnit. Mnohé školy situaci řeší spoluprací s psychology, kteří působí v rámci pedagogicko-psychologické poradny.

Rozšířit školní poradenské pracoviště o pozici speciálního pedagoga

Většina škol Pardubického kraje nemá zřízenou pozici školního speciálního pedagoga. Mnohé školy se zároveň vyjadřují, že vzhledem k nízkému počtu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami by speciálního pedagoga ani nevyužili. Za postačující považují proškolení některého z pedagogických pracovníků v oblasti speciální pedagogiky (viz. doporučení dále).

Podporovat další vzdělávání pedagogických pracovníků zejména v oblasti speciální pedagogiky, společného vzdělávání či dalších kurzů zaměřených na práci se žáky s konkrétní diagnózou, zajistit metodickou podporu

Po metodické podpoře a proškolení pedagogové často volají, zvláště tam, kde pracují se žáky s náročnějšími vzdělávacími potřebami. Uvítali by cílená školení, zaměřená na práci s konkrétním handicapem.

Finančně motivovat vyučující k individuálnímu přístupu k žákům se speciálními vzdělávacími potřebami (ve spolupráci se zřizovatelem školy)

Školy se potýkají s nedostatkem finančních prostředků na odměňování pedagogů za práci „navíc“. Tato skutečnost se podílí na negativním vnímání společného vzdělávání ze strany pedagogů.

Informovat rodiče o nárocích oboru a nebezpečích vyplývajících z nevhodné volby oboru

Je v zájmu všech zúčastněných, ať již pedagogů, zákonných zástupců, tak samotných žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, aby se předešlo tomu, že by byl ke studiu přijat žák, pro kterého by vzhledem k jeho speciálním vzdělávacím potřebám nebyl zvolený obor vhodný. V první řadě je nutné jasně definovat podmínky přijetí ke studiu jednotlivých oborů, což většina škol splňuje. Problémem bývá neústupnost rodičů, pramenící buď z nedostatečné informovanosti, nebo z přecenění sil dítěte.

Pokusit se intenzivněji spolupracovat s rodiči žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, především v oblasti podpory domácích činností studujících, domácí přípravy žáků

Mnozí rodiče se domnívají, že ke zdárnému absolvování studia jejich dítěte, které má speciální vzdělávací potřeby, postačuje vyjádření pedagogicko-psychologické poradny a veškerá zodpovědnost a aktivita tím je přesunuta na školu. Doporučení poraden se však týkají nejen práce s dítětem ve škole, ale také v domácím prostředí. A v této oblasti by měla škola intenzivněji se zákonnými zástupci spolupracovat.

Další doporučení, která byla u škol Pardubického kraje nejčastěji formulována:

- aktualizovat informace o vyhlášce 27 a o aktualitách informovat členy pedagogického sboru
- věnovat pozornost detailům vyhlášky č. 27/2016 Sb. a využít možnosti financování pracovní pozice školní psycholog, speciální pedagog či asistent pedagoga

- využívat možností, které nabízí legislativní změny – návaznost na čerpání finančních prostředků vázaných na vyhlášku č. 27, včetně dostupných šablon (výzva OP VVV Šablony pro SŠ a VOŠ II) a finančních zdrojů na materiální a technické vybavení školy
- iniciovat stavební úpravy, které by školu více otevřely žákům s fyzickým handicapem – zejména se jedná o bezbariérovou úpravu prostor školy, včetně sociálního zázemí
- podporovat komunikaci a spolupráci mezi jednotlivými složkami školy v rovině vedení školy-výchovný poradce-vyučující
- zajistit kontrolu dodržování zařazování kompenzačních pomůcek, doporučených metod a dalších podpůrných opatření do výuky žáků se SVP
- vytvářet školské portfolio úspěchů školy.

4.4. Doporučení pedagogickým pracovníkům a zaměstnancům školy

Plně respektovat doporučení z pedagogicko-psychologických poraden a speciálně pedagogických center pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Kromě doporučení z PPP a SPC, by měli vyučující dbát také na doporučení rodičů, či samotných žáků se specifickými vzdělávacími potřebami. Ne všichni učitelé například akceptují potřeby žáka se sluchovým postižením a během výkladu chodí po třídě, či hovoří do tabule, zády k třídě.

Nabízet žákům s těžkým handicapem materiály v tištěné formě

Souvisí s předchozím doporučením.

Využívat formativní hodnocení výsledků vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Pouze malá část pedagogů využívá formativní hodnocení. Nejčastěji bývá v hodnocení žáků se speciálními vzdělávacími potřebami využívána klasifikace známkou, učitelé pouze poskytnou více času na promyšlení odpovědi.

Aktivněji se zajímat o problematiku společného vzdělávání a zvyšovat svoje profesní kompetence v této oblasti

Vyučující velmi často přistupují ke společnému vzdělávání neutrálně, či s nedůvěrou, bez zájmu o vzdělávání se v této oblasti. Situace se sice postupem času zlepšuje, stále však jsou patrné nedostatky, neochota pedagogů vzdělávat se v oblasti inkluze. Problém spočívá také v nedostatku času, který učitelé na další vzdělávání mají. A tento čas raději využívají k rozšíření kompetencí ve vlastním oboru.

Více vysvětlovat žákům se speciálními vzdělávacími potřebami výhody spočívající ve využívání podpůrných opatření a zdůraznit, že jejich využívání nemá dopad na jejich sociální postavení v kolektivu

Někteří žáci se speciálními vzdělávacími potřebami se stydí za svůj handicap a odmítají využívat kompenzační pomůcky, či podpůrná opatření z důvodu strachy pozice v kolektivu. Zde je na místě informovanost jak ze strany školy, praktického lékaře, PPP a zákonných zástupců. Ideální je kooperace všech zúčastněných.

Více informovat intaktní žáky o handicapech konkrétních spolužáků ve vztahu k vhodnému chování a respektu

Toto doporučení souvisí s předešlým. Inkludovaný žák by neměl pociťovat stres ze vzdělávání v „běžné“ třídě. Intaktní žáci by tedy měli být upozorněni na začlenění takového žáka do kolektivu a měli by být vedeni k toleranci a respektu k němu.

Vytvářet a využívat portfolio žáka a jeho prací

Minimum škol, na kterých bylo provedeno mapování stavu inkluzivního vzdělávání, vytváří žákům jejich portfolia. Odhadem se jedná o pouhých 15% navštívených škol, což je drobné navýšení oproti prvnímu období mapování. Dotazovaní pedagogové si portfolio často zaměňují se složkou žáka, kterou vede každý třídní učitel a kam zakládá informace o prospěchu a chování žáka.

4.5. Doporučení vedení a pracovníkům školských poradenských zařízení

Realizovat více návštěv ve školách, ve třídách, kde jsou vzděláváni žáci se speciálními vzdělávacími potřebami

Pedagogové a výchovní poradci by uvítali, kdyby byl v rámci PPP vyčleněn pracovník, který by měl v kompetenci osobní návštěvy na SOŠ a VOŠ Pardubického kraje. Tento pracovník by se účastnil výuky u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a také závěrečných či maturitních zkoušek. Poskytoval by vyučujícím a výchovným poradcům metodické vedení.

Seznámit se s problematikou, pravidly a podmínkami závěrečných zkoušek na středních školách

Na odborných školách se velmi často potýkají s tím, že pracovníci ŠPZ nemají představu o průběhu, podmínkách a specifikách závěrečných zkoušek na odborných školách. Jejich doporučení žákům se speciálními vzdělávacími potřebami poté často nekorespondují se zaměřením školy, či dokonce nejsou realizovatelné na daném typu školy.

Konzultovat možnosti škol v oblasti vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Toto doporučení souvisí s předcházejícími doporučeními. Připomínky výchovných poradců směřují k tomu, že pracovníci poraden vydávají doporučení pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami „od stolu“, bez znalosti specifik konkrétní školy. Uznávají, že v současné situaci, kdy jsou poradny zavaleny žádostmi o vyšetření, není v silách pracovníků poraden přistupovat ke každému žákovi více individuálně. Toto doporučení se týká i zřizovatele, který by měl zajistit dostatečnou personální podporu v pedagogicko-psychologických poradnách.

5. SHRnutí A Závěr

Tato zpráva vychází z navazujícího mapování stavu inkluze na SŠ a VOŠ, které probíhalo v období červenec 2018 až červen 2021. V tomto období bylo osloveno zbývajících 37 škol Pardubického kraje s prosbou o spolupráci při mapování stavu inkluzivního vzdělávání na SŠ a VOŠ v Pardubickém kraji. Dvě školy byly sloučeny do jednoho subjektu a jedna škola zanikla. Realizaci rozhovorů a následné zpracování výsledků mapování do závěrečné zprávy odmítlo celkem 16 škol, což je dvojnásobek oproti první etapě mapování. Některé školy důvod neuvedly, některé mapování vysloveně neodmítly, pouze nereagovaly na min. 3 písemné žádosti o umožnění mapování. Vysvětlením tohoto jevu může být nepříznivá situace na školách vzhledem k mimořádným opatření v souvislosti s výskytem koronaviru SARS-CoV-2.

Vedení ostatních škol obvykle v krátkém čase zprostředkovalo a zorganizovalo rozhovory s výchovným poradcem, zástupcem pedagogického sboru a žákem se speciálními vzdělávacími potřebami, častokrát zletilým. Většina respondentů (95%) souhlasila s pořízením zvukového záznamu rozhovoru. V opačném případě byl pořízen písemný záznam rozhovoru. V období uzavření škol a probíhající distanční výuky probíhalo mapování formou online rozhovorů prostřednictvím služby Google Meet a MS Teams.

Distanční výuka byla pro všechny zúčastněné strany náročná, jak časově, tak omezením sociálních kontaktů. Mnoho žáků mělo problémy s organizací času a s přinucením se k učení. Výuka probíhala buď prostřednictvím Google Classroom a Google Meet, nebo prostřednictvím MS Teams. Jako velmi problematickou vnímá vedení odborných škol distanční výuku u praktického vyučování. U učebních oborů tvoří praktická výuka značný podíl, a tak se výpadky praktické činnosti velmi obtížně doháněly. Častým jevem, zvláště na jaře 2020, bylo, že v průběhu distanční výuky žáci pouze plnili úkoly, ale neučili se. Žáci sami byli vůči

sobě kritičtí a tvrdili, že jejich příprava byla velmi slabá. Od podzimu 2020 většina škol nastavila pevná pravidla pro distanční výuku, častokrát zakotvená v dodatku k školnímu řádu. Avšak podle většiny pedagogů dosáhnou žáci požadovaných výsledků učení pouze prezenční výukou.

Žákům všech škol i jejich zákonným zástupcům je ve školách k dispozici školní poradenské pracoviště, obvykle v základní formě, a v předem avizovaných konzultačních hodinách také pedagogičtí pracovníci školy. Většina pedagogických pracovníků oslovených škol Pardubického kraje je plně kvalifikovaná a je ochotna se dále vzdělávat v rámci DVPP. Zvoleným tématem školení obvykle bývá rozvoj kompetencí v oboru daného pedagoga. Žáci SŠ a VOŠ Pardubického kraje se zapojují do různých soutěží, ať už všeobecně vzdělávacích, odborných, sportovních či uměleckých. Pedagogičtí pracovníci i žáci škol se obvykle aktivně podílí na aktivitách sloužících k prezentaci své školy na veřejnosti a propagaci školy a oborů, které se na ní vyučují.

Výchovné poradenství v Pardubickém kraji je součástí výchovně vzdělávací soustavy. Poskytuje specializovanou pedagogickou pomoc žákům a jejich zákonným zástupcům, ale také metodickou a informační podporu ostatním pedagogům. Orientuje se především na oblast výchovy a vzdělávání, kariérové poradenství, ale také na prevenci rizikového chování. Ve školách garantuje výchovné poradenství výchovný poradce, který obvykle nabízí odbornou pomoc v oblasti školní neúspěšnosti a neprospěchu, adaptace na střední školu a problémy se zvládáním středoškolského učiva, vývojových poruch učení, společného vzdělávání, kariérového poradenství v oblasti dalšího vzdělávání (VŠ a VOŠ) a pozdějšího profesního uplatnění či v oblasti problémů ve vztazích v třídním kolektivu a v rodině. Prevence sociálně patologických jevů se na většině škol neopírá pouze o poskytování informací o problematice sociálně patologických jevů, ale i o vytváření široké nabídky volnočasových aktivit na škole i mimo ni. Žáci většiny škol v Pardubickém kraji mají možnost se

účastnit zájmových či sportovních kroužků, kulturních akcí, exkurzí, výletů, kurzů, stáží, či soutěží. Za koordinaci preventivních aktivit na školách bývá odpovědný školní metodik primární prevence, který obvykle úzce spolupracuje s vedením školy, třídními učiteli, ostatními pedagogy školy a odborníky ze školských poradenských zařízení.

Zákonným zástupcům žáků bývá standardně v průběhu školního roku zajišťován informační servis především prostřednictvím třídních schůzek, elektronických žákovských knížek a internetových stránek školy, kde bývá zveřejněna komplexní nabídka informací o škole, přehled konzultačních hodin vyučujících a jejich e-mailové adresy a telefonní čísla. Žáci škol i jejich zákonní zástupci mají možnost kontaktovat školní poradenské pracoviště v konzultačních hodinách, samozřejmostí bývá i možnost kontaktování pracovníků ŠPP a školy mimo stanovené konzultační hodiny.

6. SEZNAM ZKRATEK

ADHD	Attention Deficit Hyperactivity Disorder, porucha pozornosti s hyperaktivitou (též hyperkinetická porucha, HKP)
DVPP	Další vzdělávání pedagogických pracovníků
LMP	Lehké mentální postižení
OP VVV	Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání (MŠMT)
PAS	Poruchy autistického spektra
P-KAP	Projekt Podpora krajského akčního plánování
PPP	Pedagogicko-psychologická poradna
REDIZO	Resortní identifikátor právnické osoby. Označení identifikačního čísla ředitelství školy.
SMP	Střední mentální postižení
SPC	Speciálně pedagogické centrum
SPU	Speciální poruchy učení a chování
SŠ	Střední škola
SVP	Speciální vzdělávací potřeby
ŠPP	Školní poradenské pracoviště
ŠPZ	Školské poradenské zařízení
VOŠ	Vyšší odborná škola

